Bediüzzaman’a Göre İdeal İnsan Keyfiyeti

Kişi emniyet ve bütünlüğünü ancak “Allah’a ve kanunlarına teslim olmakla” koruyabilir ve geliştirebilir. Böylece Kur’an’da sık sık ism-i fail olarak kullanılan Müslim kelimesi de “kendini Allah’a ve Allah’ın kanunlarına teslim eden kişi” anlamına gelmektedir. Müslüman kelimesiyle ilgili ilginç bir nokta da, Kur’ân’ın Müslim sıfatını tüm kainat için kullanmasıdır. Kainat—yanlış olarak tabiat kanunları da denen—ilâhi kanunlar vasıtasıyla Allah’a teslim olduğundan, kendisinden Müslüman olarak söz edilir.1

Bu noktada Allah’ı bilmek, bütün kâinatı ihata eden Rububiyetine ve zerrelerden yıldızlara kadar, cüz’î küllî her şey O’nun tasarrufuyla ve kudret ve iradesiyle olduğuna kat’î iman etmek; ve “lâ ilâhe illallah” kelimesiyle, mülkünde hiçbir ortağı olmadığına iman etmek, kalben tasdik etmekle olur. Yoksa “Bir Allah var” deyip, bütün mülkünü sebeplere ve tabiata taksim etmek ve onlara isnat etmek—hâşâ—hadsiz şerikleri hükmünde esbabı merci tanımak ve her şeyin yanında hâzır irade ve ilmini bilmemek ve emirlerini tanımamak ve sıfatlarını ve gönderdiği elçilerini tanımamak, peygamberlerini bilmemek elbette Allah’a iman hakikatinin gereği değildir. İdeal insan keyfiyeti de ancak, kendini en güzel şekilde yaratan ve besleyip büyüteni tanımakla oluşur.

İnsanın fıtrî halini ele alan Said Nursî, kendini ve eşyayı bir yaratıcının eseri olarak görmektedir. Yaratıcının, yaratmasında bir kasd ve hikmet vardır. Bu yaratılış amacı doğrultusunda insanın, hayatının tüm alanlarında sorumluluk ve yükümlülükleri vardır. Ki, bu yükümlülükler kısaca “ibadet” terimi içerisinde özetlenmektedir. Bediüzzaman’a göre kâinat, her bir yanıyla, O’nun yaratışının eseridir. İnsan da O’nun bir mahluku ve “eser-i sanatı” olarak, şuuruyla bu yaratılışı tasdik edip, buna göre davranmak durumundadır. Bu da her bir ânın O’nu tanıyarak, yani O’nun adına geçirilmesi demektir. Böylece, her bir mevcut O’nun varlığını bildirir ve O’na işaret ederken, kendisinin O’nun adına kullanılması gerektiğini de ihtar eder. Mevcudatın bu sesine kulak vermek, onların kendilerine vücut verenin rızası dairesinde kullanılmaları sonucunu getirir. Bu kullanımın alanını ve sınırlarını ise, tekvînî ve tedvînî şeriat belirler.

Her bir eşya, Said Nursî’ye göre bu bakışla birer nimet halini almaktadır. Nimet ise karşılığında “şükür” gerektirir. Şükür ödevi ise onları yerli yerinde kullanmakla yerine getirilmiş olmaktır. Demek ki, ideal insanın özelliklerinden diğer biri de etrafında bulunan eşyayı tanımak olduğu gibi kullandığı bu nimetlere karşı şükür ile mukabele etmektir. En mutlu insan toplumu, ahlâki ve toplumsal kanunları (şeriat-ı garra) ve fiziksel kanunları (şeriat-ı fıtriye) en iyi uygulayan, diğer bir deyişle İlahi iradeye boyun eğmesini, itaat etmesini bilen toplumdur.2

Özellikle sosyal zorunluluk gereği uygulamak zorunda olduğumuz sünnet dışı normları sadece zorunlu olduğumuz için uyguladığımızın bilincini hiç akılımızdan çıkarmamamız gerekir. Sünnete dayalı bir hayat tarzı üretebilmek için ilk olarak güçlü bir irade ile yeniden sünnete dönme gereği vardır. Bu konuda ilk olarak günlük yaşamaya ilişkin normları sünnete uydurmak için yoğun bir sünnet araştırması yapılmalıdır. Unutulmamalıdır ki, sünneti hayatımıza rehber yapıp, en küçük

bir sünneti tatbik etmek, sağlam bir îman ve sebat gerektirmektedir. Bu alandaki eksiklerimizi giderip, insanı yaratılış gayesine uygun yaşamaya sevk eden sünnete sarılmamız gerekir. Sosyal hayatta burjuva değer sisteminin normlarını zorunlu olarak uygularken kişisel hayatımızda sünnetin en ufak varyantını bile uygulamız mümkündür. Servet veya gelir düzeyimiz arttıkça tüketim çeşit ve kalıbını fazla değiştirmeden, israf ve konfora sapmadan yaşayabilme, sünnete uygun yaşama anlamına gelir.

Bediüzzaman, İmam-ı Gazali gibi yepyeni bir medeniyetin temelini atmak üzere her türlü düşünce ve motivasyonu geliştirmiş ve bizlere miras bırakmıştır. Bu medeniyet sadece rasyonel ve seküler kurumlardan ibaret değildir. Bunların yanında, bu kurumlara ruh verecek takva, rıza, iktisat, kanaat gibi nitelik ve derinliklerin olmaması durumunda sadece kurumların yaygınlaşması, beşeri sermayenin nicelik olarak çoğalması, fazla bir anlam ifade etmez. Medeniyetin maddi cephesi ekonomik ve bilimsel gelişme ve kurumlarla donatılırken, manevi cepheleri de yeniden sünnete dönerek ve sünneti, "yaşayan gelenek" haline getirerek donatılacaktır.3

Günümüz İslâm düşünürleri de kâinatın sembolik boyutuna dikkat çekmiş ve onun bize Allah'ı tanıtan boyutunu vurgulamışlardır. Ancak kâinat kitabını en coşkulu şeklide okuyan ve ondaki manaları keşfedenlerin başında Said Nursî gelmektedir. Risale-i Nurlarda, kâinat kitabının mütalaası büyük bir yer tutar. İslâm'ın sistemden dışlandığı, her türlü dini eğitimin yasaklandığı, daha önemlisi alfabenin değiştirilmesiyle tüm kültürle tam bir kopuşun yaşandığı bir dönemde Nursî, kâinat kitabını okumuş ve herkese de nasıl okunacağını öğretmiştir.4

Konuyu Said Nursî'nin, "Evet hakiki terakki ise; insana verilen kalp, sır, ruh, akıl hatta hayal ve sair kuvvelerin, hayat-ı ebediyeye yüzlerini çevirerek, her biri kendine layık hususi bir vazife-i ubudiyet ile meşgul olmaktır. Yoksa ehl-i dalaletin terakki zannettikleri, hayat-ı dünyeviyenin bütün inceliklerine girmek ve zevklerinin her çeşitlerini, hatta en süflisini tatmak için bütün letaifini ve kalp ve aklını nefs-i emmareye musahhar edip yardımcı verse; o, terakki değil sukuttur."5 ifadesiyle bağlarsak, ideal insanın keyfıyeti de daha iyi anlaşılmış olur.

Dipnotlar:

1. İbrahim Özdemir, KÖPRÜ, Kış/97, s. 35.

2. Tahsin Gülhan, KÖPRÜ, Yaz-Güz/97, s.61

3. Bünyamin Duran, KÖPRÜ, Yaz-Güz/97, s.29

4. İbrahim Özdemir, KÖPRÜ, Kış-97, s.40

5. Bediüzzaman Said Nursî , Sözler, s.300.